

November 5-én mutatták be a Bóbita Bábszínházban a *Répamese* című frenetikus, kétszereplős előadást, amit a család minden tagja élvezhet, hiszen a humora univerzális. Az előadás rendezőjével, Szabó Attilával beszélgettünk a premier előtt többek közt a darab mögötti örök értékekről és technikákról, a bohócokról, valamint a napokban egy éve, szintén Pécsen bemutatott

A mi utcánk

című rendezéséről, és annak születési körülményeiről.

(Képünkön: Jelenet a
Répameséből

, fotó: Kalmár Lajos)

.

- A *Répamese* címről nekem – és valószínűleg mindenkinek – a klasszikus orosz népmese ugrik be. Miben hasonlít rá, illetve miben tér el tőle?

- A répaságában hasonlít. Nagy része a föld alatt van, és ameddig nem húzod ki, addig nem látszik, hogy mi lesz belőle. Adott egy néhány perces, nyúlfark-hosszúságú mese, amiből elindultunk. Ilyenkor íróként, dramaturgként úgy nyúlok hozzá a szöveghez, hogy azt kutatom, hogyan lehet kitágítani a mondanivalóját, pontosabban a fókuszát. A célom, hogy egy nagyobb lencsén keresztül jussunk el a végén ahhoz a rövid kis meséhez. A cím nem véletlen, persze hogy mindenki ismeri a mesét. Egy színház – különösen a nehéz helyzetekben, mint például most – a klasszikusokhoz nyúl, hiszen fontos a marketing. Ilyenkor mindenki meggondolja, hogy menjen-e színházba, vegyen-e bérletet. Tegyük hozzá, hogy a klasszikus címek általában többet ígérnek, mint amit adnak. Ez törvényszerű, hiszen más a műfaj, adaptációkról beszélünk, nem ugyanazt az élményt adják, mint amit az olvasás nyújt. A *Répamese* szövegét mindenki

ismeri: apóka hívta anyókat, hogy húzzák a répát. Ezek a szövegek olyanok, mint az imák: mondjuk őket, zsolozmázzuk, mert biztonságot adnak. Van sok, generációról generációra öröklődő szövegünk - mint pl. a „Csiga-biga gyere ki” vagy a „Boci-boci tarka” - amelyek nem véletlenül maradtak fenn, valamiért fontosak. Valami furcsaság és belső tartalom kell, ami miatt egy történet folyamatosan, generációról generációra el akarja meséltetni magát.

- Ez egyébként egy mesetípus, vagy pedig egy adott mese, aminek vannak variációi?

- Igen, ez egy mesetípus, a klasszikus láncmese egyik fajtája. A problémamegoldó láncmesében például mindig új típusú probléma adódik, amit valahogy meg kell oldani: kimegy a kés éle, ezért elmegy a kőhöz, hogy „fenjél meg”. A kő azt mondja, hogy menjen el a vízhez, hogy „kenjél meg”. A víz azt mondja, hogy „mondd meg a malomnak, hogy hajtson”. Van viszont egy másik típusú láncmese, amiben a motívumok egymásra rakódnak, a kicsiből mennek a nagy felé, általában a kis erőről a nagy erőre. Vagyis az összefogásra buzdítanak. És itt el is érkeztünk ahhoz, hogy miről szeretne a *Répamese* beszélni: az összefogásról, arról, hogy milyen lenne, ha össze tudnának az emberek fogni és egy cél érdekében, közösen húznánk – jelen esetben a répát. A répa pedig, mint probléma, be van ásva a földbe. Csak úgy tudjuk kihúzni, ha összefogunk.

- Mire vonatkozott a felkérés, ami alapján elkezdte dolgozni?

- A darabbal kapcsolatban a felkérés magára a clown technikára, vagyis a bohócokra vonatkozott. Kerestem egy klasszikus bohócpárost, a kicsi-nagy játékkal, ami meg végképp az összefogás nehézségeiről szól. Ezt egész életünkben mi magunk is játszunk. Gyerekként a tesómmal vagy az ovis társammal, felnőttként a feleségemmel vagy férjemmel. Azt játszunk, hogy van két külön „én”, amely folyamatosan egóharcot vív, nincs összefogás. Ennek paródiáját mutatja fel a bohóc technika. A színészekkel nem volt nehéz dolgom. Czéh Dani régi barátom, nagyon sokat dolgozunk és dolgoztunk együtt a JESZ-ben, majd a Pécsi Nemzeti Színházban. Ráadásul bohócdoktor kollégám, ugyanazt az iskolát tanultuk. A bohócképzésnek Magyarországon még nincs nagy hagyománya, a Piros Orr Bohócdoktorok Alapítványnak viszont van egy bécsi központja, és ott volt szerencsénk tényleg a legnagyobbakkal dolgozni. Abban a Nemzetközi Humor Iskolában (International School of Humor) a workshopok kötelező képzést nyújtanak a munkánkhoz. Itt aktív bohócdoktoroktól vagy trénerektől tanultunk. Komoly iskola kell, hogy felkészítsen, hiszen a kórházi szoba nagyon veszélyes terep. Ott nem nagyon lehet tévedni, tisztában kell lenni azzal, hogy mit lehet és mit nem. Hatalmas a felelősség. Ha én színészként kiállok a színpadra, azért vesznek jegyet, mert kíváncsiak rám. De ha bemegyek egy szobába, ahol nem kíváncsiak rám, nekem kell elérni, hogy kíváncsiak legyenek. A bábszínház technikai felépítése egyébként nagyon hasonló a clown technikához.

Mindkettőnél van kifordulás a nézők felé, megosztom az élményt a közönséggel, az időkezelés, annak a poétikája, hogy mennyi játék fér bele egyetlen gondolatba, mozdulatba. Hasonló abban, hogy hogyan nyújtom az időt, hogyan transzformálom át egy tárgyra azt, aki én vagyok, vagy hogyan bújok el egy tárgy mögé, amikor azt akarom, hogy ne engem nézzenek. Azonban a clown egy kicsit mégis más, egy külön sziget, lélekdarab. Fontos, hogy a clown technikánál nincs negyedik fal, még ha nem is játszunk közvetlenül, de a megosztás, a kinézés, az idő hagyása a reakcióra benne van. Mindig jelen idő van. Ha valami történik, akkor elszabadul a pokol, reagálni kell. Visszatérve a színészekhez: Danit tehát jól ismertem, és mindketten dolgoztunk és dolgozunk a technikával. Mag Esztert pedig Marosvásárhelyen tanítottam, dolgoztam vele egy workshop erejéig. Tehát mindketten elég alaposan ismertek. Arra is kíváncsi voltam, mit tud ez a technika egy kötött szöveggel, hogyan jutunk el a meséig. Összeválogattam rövid meséket, mondókákat, amit az ovisok ismernek, és ebből raktunk fel egy vázat a kicsi-nagy játékon keresztül.

- Mondanál ezekre példát?

- Például „Hol jártál báránykám” vagy „Rút!Rút!Rút!”, illetve „Ki a szamár? Én vagy te” – ezeket a klasszikus, szintén öröklődő mondókákat válogattam össze, amik úgy működnek, hogy van egy erős spirituális bevonódásuk. Az előadás semmi mást nem akar, mint hogy a végén közösen fogjuk meg a problémát. Fontos, hogy spirálisan szűkülő körökben jutunk el a megoldásig. Az elején a két ember képtelen, nem alkalmas arra, hogy megfogják egymás kezét, mert mindig konfliktus van: túl sok-túl kevés, túl hideg-túl meleg. Ezeken keresztül jutunk egyre közelebb ahhoz, hogy megfogjuk együtt a répát, és együtt kihúzzuk. De még ez sem elég, mert kell a közönség is. Így jutunk el az előadásmódhoz, a „show” harsány világához.

Jelenet a Répameséből. Fotó: Kalmár Lajos

- Az olyan kötött célközönségnél, mint jelen esetben az óvodások, hogyan fókuszálsz a

figyelmüket?

- Úgy fókuszálom, hogy nagyon nagy tapasztalattal rendelkezem, ezért nem érdekel a néző. Ez fellengzős mondatnak tűnhet. De az van mögötte, hogy nem kiszolgálni akarom a közönséget, hanem aszerint a mérce szerint alkotni, ami a tapasztalataimat és az igényességemet tükrözi. Ha jó vagyok, akkor tudom, hogy mi kell azoknak, akiknek dolgozom, jelen esetben az óvodásoknak. De az óvoda mellett ott az óvó néni, a hétvégi előadásokon ott a nagyobb testvér, anyuka, apuka. A lényeg, hogy nincs nagyobb munka, min a legkisebbeket úgy kiszolgálni, hogy mindenkinek jó legyen. Egy jó gyerekelőadást a felnőttek is szeretik. Fordítva ez értelemszerűen nem igaz. A felnőtt előadás nem való a gyerekeknek, más a problémakezelése. Egy dologra figyeltem, hogy ne legyen túl hosszú, ne legyen negyven percnél több.

- Most beszéljünk a díszletről, amit Nagy Kovács Géza tervezett. Miben gondolkodtál?

- A jelszavunk a stilizáció volt, a „show” jegyében valami irdatlan nagy tárgy kell ahhoz, hogy a „közös kihúzzuk” élménye tényleg megszülessen. Azonban nem lövöm le, hogy ez konkrétan mi lett.

- De van répa?

- Van, hogyne lenne! Sokáig csak nődögél. Ahogy már említettem, a répatörténet végig jön, majd a legvégén megjelenik, és akkor nincs mese, tényleg el kell mesélni. Ezt látványban és dramaturgiában csúcsra járattuk, hiszen ez már az összefogás története. Amikor elkezdek dolgozni egy darabon, még nem tudom, hogy mit akarok. Gézával sok közös anyagunk volt már, ismeri a gondolkodásomat, rendezőként is dolgozott nekem, tárgyakat készített. Fogékony volt erre a „majd csak lesz valami” szabadságra, és azt mondta, hogy az alap az két szék egy nagyon hosszú asztal lenne. Én egyből belementem, hiszen nincs is ennél szebb képi metafora, hogy értsük a szembenállás érvényességét. Van köztük valami irdatlan nagy feszültség. Az asztal pedig sok mindenre jó: rá lehet mászni, el lehet dönteni, paravánként lehet használni. Ehhez még készítettünk egy keretet, ami a kint és bent, belépés és kilépés határát mutatja. A szereplőknél pedig bőröndök vannak, mert az volt az alapkoncepció, hogy Max és Mixi valahonnan jönnek – akik remélem, még visszatérnek, mert rengeteg anyag van ebben a két figurában. Most éppen a Répamesét mesélik el. Tehát jönnek valahonnan, a nagy figura, Max egy darab bőrönddel, a kicsi, Mixi, sokkal. Ez is egy olyan kép, ami kommersz, de tovább kell örökíteni. Ezek azért közhelyek, mert valamit nagyon tudnak. És tovább kell építeni őket. Az

már más kérdés, hogy a továbbörökítést milyen stílusban, ízléssel csinálja az ember. A bőrröndökben pedig mesék vannak, amikből csak egyet nyitunk ki, mert többre nem jut idő. Minderre ráépül a répas sztori, ott pedig kaspókkal, méretekkel, a várakozással játszunk.

- A zenét Csernák Samunak köszönhetjük, akivel már sokadszor dolgoztál együtt.

- Vele tényleg nagyon sokat dolgoztam már, nem számoltam még ki, de szerintem húsz felett van a közös munkáink száma. Ha nem is mindig rendeztem, hanem írtam, azt is ő zenésítette meg. Samuval úgy indultunk, hogy legyen két hangszerünk, egy líraibb, meg egy robosztusabb, a tuba. Végül nagyjából visszamentünk az őseredeti abszolút showbiznisz zenéhez, rezesek, vonósok, nagyzenekar. Ami miatt még nagyon szeretem őt, hogy bizonyos jeleneteket lekottáztunk és ott konkrétan időre, mozdulatra építünk fel egy-egy kis jelenetet, kicsit CartoonNetwork-ös stílusban és hanghatásokkal. A műfajnak ugyanis nagyon fontos eleme ez az erős zenei-érzelmi töltetet használó effektjáték, a mozdulat koreográfiája. A 40 percből több mint 30 zene, nagyon komoly mennyiség. Szerencsére Samunak megvan a tudása és az eszköztára, ráadásul az utolsó pillanatban, a főpróbahét előtti hétvégén csinálta meg. De nagyon bombasztikus lett.

Jelenet a Répameséből. Fotó: Kalmár Lajos

- Mióta dolgozol a darabon? Illetve mikor álltatok neki próbálni?

- Nem volt sok időnk, de ennyi se kellett volna. Ahogy elkezdtünk dolgozni, nagyon lehetett érezni – két próba alatt húsz percet megcsináltunk – hogy értjük egymást. Innentől pedig nem volt gond. Azt se szerettük volna, hogy az utolsó héten kelljen fájó szívvel kihúzni dolgokat, úgyhogy visszafogtuk magunkat. Maga a műfaj tud úgy is működni, ha ismerik a kollégák

egymást – és Eszter és Dani között ez a kémia megvan – mint régen a commedia dell'arte daraboknál: adott egy scenárió, aztán tessék. Arra maximum 3-4 óra próbát kell rászánni, a többi improvizáció. Itt azért nem erről van szó, és biztosra is akartunk menni. A gondolkodás egyébként már egy éve elindult, amikor először beszéltünk Danival – mert tőle jött az ötlet – hogy szeretne egy bohócjátékot. Sramó Gábortól pedig az a kérés jött, hogy kicsiknek csináljuk, mert mindig mindenki túllövi az ovis korosztályt. Ezt nagyszínpadon kicsiknek pláne nagyon nehéz létrehozni. Az a tapasztalatom, hogy a nagyszínpadon csak az arénahatás működik, ennyi gyerek már csak kiabálni tud, ott nem lehet intimen, mint egy kis térben, kis bábokkal dolgozni. Ehhez a darabhoz viszont nagy tér kell, a nagy hatás érdekében. Hogy hogyan fogom meg benne az ovist? A humoron, illetve a számukra mantraként használható szövegeken keresztül. Ez egy hosszú, 30 oldalas szöveg volt, amiből tudtuk, hogy marad nagyjából 10. Kb. fél-háromnegyed év előkészítés után jutottunk el a próbákig és a premierig.

- Most váltsunk egy nagyot. Pont a napokban volt egy éve, hogy bemutatták Pécsett, a Pécsi Nemzeti Színházban *A mi utcánk* című darabodat, ami Tar Sándor novelláskötetéből született, Köles Ferenc rengeteg szerepben előadott monodrámája, amely már több díjjal büszkélkedhet. Ennek az előadásnak hogyan született meg a gondolata?

- Az egy nagyon régi történet. Amikor egyetemisták voltunk, és együtt laktunk egy albérletben, 1999-2000 táján, akkor került a könyv először a kezünkbe, és elkezdünk beszélgetni róla. Ferinek a Tar Sándorral való ismeretség miatt volt ismerős, én pedig falusi gyerek vagyok, és apám akkor éppen nagyon alkoholista korszakát élte, illetve falusiként ismertem ezeket a típusú embereket. És nagyon érdekelt maga a történet, illetve a költészet, ami Tar Sándorban van. Húsz év eltelt az életünkből, mire megkeresett Feri és azt mondta, hogy itt az ideje, csináljuk. Utána eltelt három év, ebből egy év előkészület, két év pandémia, de hozzáteszem, az Isten ujjá volt a vírushelyzet számunkra, mert nem tudtuk volna megcsinálni. Ez az anyag, annak a sokrétűsége, illetve a mi barátságunk nem bírta a professzionális tempót. 2002 óta nem dolgoztunk együtt, előtte viszont együtt laktunk hat évig. Színházilag szinte együtt nőttünk fel. Nagyon erős barátság volt, de külön utakon kezdtünk járni. Közben viszont többször itt voltam Pécsett, például dolgoztam monodrámával, Sólyom Katalinnak, Feri anyósának, illetve rendeztem *A sivatag hercegét*. Úgyhogy mindig voltak kapcsolódási pontok, de nem dolgoztunk együtt. Tehát ilyen nagy szünet után állt elő Feri az ötlettel, és megkerestük Rázga Miklóst, az akkori igazgatót, majd így került sor 2021 novemberében a bemutatóra.

- Mi az, amit a darabbal kapcsolatban aktuálisnak gondolsz, illetve gondoltok?

- Sajnos, nem sok minden változott. Éppen a minap jutottam eszembe Petri György, és „Hogy

elérjek a napsütötte sávig” című verse. Ez az élmény, kilátni az alagútból, és megmelegíteni más tekintetében az arcomat, vagy bármiben, ami nem ez a nyomor, ez most sincs. Jobban el van maszkolva, mindenhol díszlet van, de a nyomor ugyanúgy itt van. Lehet, hogy kevésbé az alkoholon keresztül, lehet, hogy már másfajta függőségekben. Nevezzük televíziónak, vagy okostelefonnak, csak ezekben nincs túl sok költészet. A remény érdekelt, mi más. Az, ami miatt ezek a szövegek nagyon értékesek, mert felmenti, felemeli, megtartja ezeknek az embereknek a méltóságát. Ők is emberek. Mondom ezt bohócdoktorként, hiszen sok szempontból velük vagyok: öregekkel, gyerekekkel, sérültekkel, menekültekkel, azokkal, akik a társadalmi lét peremére szorultak. Ez a szöveg úgy kortárs, hogy teljesen örökérvényűen tud szólni az elesettekről. Ha így nézem, evangélium. A másik oldalról pedig ott a színházi kihívás. Feri nagyon régóta akart monodramát játszani. A cél az volt, hogy olyat csináljunk, amivel lehet brillírozni. És erre a szöveg tökéletesen alkalmas, hiszen folyamatosan a komikus és a tragikus határán táncol, ennek a felmutatásához pedig már szakmai tudás kell. Ha valaki nem érti, nem tudja, akkor csak olcsón lehet megcsinálni. Ha nincs meg a súlya a színpadon, a csöndje. Ahogy Tar Sándor mondja, hogy mitől lesz a kocsmában csönd. Hát ettől. És közben ezer színét ki lehet próbálni, és mégse lesz harsány, üres. Ezért volt fontos és jó anyag. Nagyon szomorú, ha az ember szánsálat érez. Mi azt akartuk, hogy szánsáalom helyett fogjuk meg és emeljük fel ezeket az embereket.

Jelenet "A mi utcánk"-ból. Fotó: Körtvélyesi László

- Ennél a darabnál nagyon sok a szöveg. Együtt választottátok kia novelláskötetből őket Ferivel?

- Több technikánk volt. Elkezdtem írni, beleírni, kivenni, mindenhol példányok voltak a darabból a lakásban. Nagyon le is voltunk terhelve, nekem abban az évben az lett volna a negyedik vagy ötödik bemutatóm, épp Szatmárnémetiből jöttem. Feri meg forgatott és játszott. Nem lehetett készülni se. Aztán sokat gondolkodtunk, beszélgettünk a figurákról, hatásokról, hogy mi a cél, mit akarunk. Nem tudtuk, hogy mi legyen a textúrája, az alapanyaga, a vázszerkezete. Dolgoztunk azzal is, hogy Feri elolvasott egy szöveget, és visszamondta, én meg felvettem, amit visszamondott, hogy kicsit roncsoljuk a szöveget. Arra voltunk kíváncsiak, milyen, amikor

blattolva beszél. Az is fontos szempont volt, hogy hány családot, motívumot bírunk megjeleníteni. Hány karaktert lehet úgy eljátszani, hogy emlékezni lehessen rá, hogy ő is és a néző is meg tudja különböztetni, ráadásul egy pillanat alatt, egy mozdulat alapján. Sokáig nem volt meg a tér, és amikor megszületett, igazából akkor indultunk be mindketten. Feri hívott fel egy játszótérezés után, hogy nekünk gumik kellene! Ezt kerestük, ezt a mobil, bizonytalan, lápos talajt. Lehet velük karaktert rajzolni. Onnantól gyorsan megvolt a szöveg. Mire az első pandémiás blokk után visszajöttünk, addigra 90%-ban kész volt az anyag. Nagyon fontos, hogy Frank Fruzsina, az asszisztensünk, egy végtelenül szerethető és kreatív alkotótárs volt. Nagyon sokat segített. Nem csak technikailag, a rengeteg gépeléssel, húzással, de az ötleteivel is. Feri meg is emlékezik Fruzsiról a darabban, a kocsmáros asszonyt róla mintázta. Szabó Kornél Dénes szintén fontos volt, nagyon komolyan beleszállt az anyag görgetésébe, és nem csak zeneileg. Őszintén bevallom, hogy egy picit féltem, amikor Feri azt mondta, hogy egy szál bógóval dolgozzunk. És egy basszussal meg is csináltunk mindent, ott volt Kornél ujjában egy egész zenekar. Nagyon jó, hogy bevállaltuk, mert igazán komolyan mélyre húzható hangszínt ad.

- Dolgozol valamin, amit Pécssett lehet mostanában látni?

- Pécssett? Terv van, de semmi konkrét. Szeretnék úgy egy picit visszajönni, hogy a régi nagy barátaimmal dolgozzak: Köles Ferivel, Matta Lórival, Schneider Jankóval, plusz még Czéh Danit hozzápakolnám, mint eggyel fiatalabb, de már lassan beleöregedő generációt. Valószínű, hogy ha összejönne, akkor Ördögkatlan produkció lenne! Nekem nagyon sok női történetem is van, ezzel párhuzamosan Kaposváron csináltam egy Sylvia Plath naplóból készült darabot, viszont most jönnek a férfi-sztorik. Az ember negyven éves kora felett elkezd érdeklődni a férfisorsok iránt.

- És máshol?

- Jövő héten egyből megyek Egerbe, bemutatóm lesz ott is, úgyhogy főpróbahétről főpróbahétre tartok. Azt májusban kezdtem el, de csak most tudom befejezni, a *Fehérlófiát*. Az egy nagy anyag, szép, klasszikus bábszínház, sok bábbal. Ezenkívül Zalaegerszegen készül még egy előadásom, a *Téli szonett*

, ami versösszeállításokból születik. Ezt Halasi Dani rendezi, úgyhogy ott dramaturgmunkát végzek. Illetve most volt Temesváron és Szegeden bemutatóm, ezért az őszöm egyelőre maga a zsúfoltság, utána viszont azon szabadúszók közé tartozom, akinek az összes téli bemutatóját lemondták. Úgyhogy azt csinálhatok, amit akarok. Na persze, ez a bohócgondolkodás. De máshogy nem lehet. Na és persze ott a bohóc munka, és ott van a Pesti Magyar

Az összefogás meséje

Írta: Major Zoltán

2022. november 15. kedd, 18:14

Színiakadémián egy harmadéves csapat, ahol osztályvezető-helyettes vagyok. Munka van, hisz szeretek dolgozni. Várom az újabb kihívásokat, biztos lesz pár, és írni akarok sokat. Tavaly is jött ki egy könyvem, és nagyon szeretnék még írni, sok téma van, amit fel akarok dolgozni. Nem félek ettől a helyzettől. Kibírom színház nélkül akár fél évig is, de tovább nem.

{jcomments off}